

Павло Гай-Нижник

Потворна сутність української влади, або в яку «державу» прагнуть загнати один з європейських народів

03/21/2012
номер

автор:
Павло Гай-Нижник, Київ.
Спеціально для «Час і Події»

#2012-12

Опубліковано: *Гай-Нижник П.* Потворна сутність української влади, або в яку «державу» прагнуть загнати один з європейських народів // *Час і Події* (Чикаго, США). – 2012. – 21 березня. – № 12.

По завершенні ювілейних святкувань, пов'язаних із новітнім здобуттям Україною незалежності, природно хочеться якось осмислити пройдений твоєю країною шлях, досягнути модель держави, яку було сформовано за ці два десятиріччя, збагнути її сутність, звершення і успіхи. Й сьогодні, напередодні нових виборів та нових викликів нового ж таки часу, невільно вхоплюєш себе на думці: що ми маємо – річницю державності чи роковини по державності.

Нинішня українська влада, що є продуктом вітчизняної політичної історії останніх 20 років, виродилася у потворну суміш, яка має три складових: новітній феодалізм в господарсько-світоглядному вимірі, неоденікінщина в ідеологічному усвідомленні антиукраїнськості цієї влади й, врешті, початкова стадія неосталінізму, що виявляється в прагненні зацементувати авторитаризм у політико-адміністративному способі вертикального керівництва країною, і в намаганнях утвердити тоталітарну форму правління по горизонталі суспільно-державного життя.

Перша з них, як це не дивно, виглядає у XXI столітті як новітній феодалізм українського зразка, вибудований владою за принципом майорату. Є верховний феодал та його васали, які живуть в іншому, своєму власному світі, аніж простолюдини – українські громадяни, які в очах цієї ж спорідненої круговою порукою та взаємопотребою одних в одних групи феодалів, є лише робочим матеріалом, який, своєю чергою, є джерелом отримання податків, прибутків та інших благ. Ці новітні феодали (олігархи і латифундисти), що захопили у свою власність ліси й поля, озера і надра, врешті – владу, відгородилися від так званого плебса своїми замками із височенними парканами, власними міні-арміями та фалангами державних силовиків-сатрапів, своєю інквізицією, вигодованим прошарком корумпованого, підлабузникуютого чиновництва й власними принципами

внутрішньостанової поведінки та регуляції взаємовідносин. Дійшло до того, що людина поволі перетворюється у закріпаченого безправного хлопа, якого нерідко навіть затравлюють псами, а працювати на пана вона змушена фактично за безцінь й існувати у злиднях. Невеличка ж купка людей, більша частина якої до того ж не вирізняється моральними якостями і розумовими здібностями, потопає у неприхованих розкошах, й зухвало і привселюдно кепкує та насміхається із зубожілого люду. Нинішня влада – це суцільні «свої люди» – держава в державі, яка живе за іншими правилами й законами, ніж народ, за певним набором понять та принципом особистої відданості вождю та вождикам (зі збереженням хрестоматійного принципу на зразок: васал мого васала - не мій васал). Відтак, кар'єрний успіх у цій феодалізованій владній драбині залежить зовсім не від професійної придатності чи суми талантів, а від рівня особистої відданості й приналежності до почту того чи іншого феодала (олігархічного клану), тієї чи іншої ліги (партії). Саме тому в Україні низка міністрів (чи їх заступників) не мають відповідної фахової освіти і тасуються на владних посадах, мов карти в колоді. Їхнє завдання – розподіляти та володарювати.

Другою ознакою існуючого в країні режиму є своєрідна нова денікінщина, яка ідеологічно виявляється у неприхованому українофобстві влади у гуманітарній сфері й відвертій, часто неприхованій, зневазі до української культури, освіти, історії, мови тощо. Відтак, в Українській державі склалося парадоксальне становище, де під соусом теревенів про демократизм та міжнаціональну терпимість, потерпає від гонінь усе українське. Вони будують свій варіант так званого «русскава міра» в Україні, не усвідомлюючи, що такий «мір» є міфом, ілюзією. Український територіальний простір розглядається лише з точки зору його експлуатації, проте українська ідентичність в нього зовсім не вписується. Натомість, вписується держава Україна, яка де-факто перетворюється на фікцію, нівелює всі громадські свободи і, попри все, генетично протистоїть їм. Відтак, вони потребують саме такої псевдодержави, доводячи морально-етичні норми в ній до абсурду, проте їм не потрібне це суспільство, громадянське суспільство – люди, що вміють мислити і відчувати свою приналежність до спадщини предків, до крові нації, до гордості за своє минуле, з вірою у здобуття та збереженням належних собі «прав і вольностей».

Третьою ознакою нинішньої влади, як я вже зазначав, є намагання встановити в країні сталінський тип керування, адаптований під сучасні українські реалії, що виявляється в спробах зацементувати авторитаризм у політико-адміністративному способі вертикального керівництва країною, і в намаганнях утвердити тоталітарну форму правління по горизонталі суспільно-державного життя. За такої моделі, як засвідчила історія, людина є лише порохом, а система влади утримується через постійне т. з. закручування гайок, переслідування (і знищення) політичних опонентів, тотальний контроль, репресії, відсутність свободи слова та народного волевиявлення тощо. Дехто скаже, що до 1937 р. у нас не дійде, бо, мовляв, уже часи не ті. Я не поділяю цей оптимізм й саме тому закликаю подолати ці паростки неосталінізму на його початковій стадії.

Звичайно ж, до рівня апогею сталінського терору справа не дійде, саме й тому в Україні жевріє привид нового типу сталінізму (осучасненого). Не забувайте, що Йосип Віссаріонович до початку масових репресій був при владі понад 10 років і також не із самого початку почав винищення простих людей. Проте наша влада вже застосовує той принцип, що на виборах, наприклад, перемагає не той, хто здобув найбільше голосів виборців, а той, хто ці голоси підраховує; що позбутися політичних опонентів можна або, змусивши їх емігрувати, або ж запроторивши за ґрати (чи просто убити). В сучасних умовах, в арсеналі неосталінської системи є також й інші

методи, як от: позбавлення засобів існування (знищення бізнесу чи витурення з роботи), залякування, моральний та фізичний тиск тощо. Задля цього вже існує одержавлена каральна машина у вигляді податкової, митної, пожежної, санітарної служб тощо, СБУ, прокуратури, фактично ручної судової системи, міліції (чисельність якої в Україні перевищує чисельність Збройних сил, що також є ознакою поліцейської держави), не кажучи вже про приватні загони міцних хлопців...

І якщо в когось виникне омана чи запитання: А що ж стримує владу від масових репресій? Відповідь: Чому ж стримує? Такі репресії поволі вже набирають обертів, подібна організація влади діє за принципом маховика. Принцип цей відомий: спочатку зі шляху прибираються політичні супротивники, потім – конкуренти, згодом – опоненти. Далі йде міжпартійна, а потім внутрішньопартійна боротьба. Ми бачили внутріпартійну на прикладі боротьби Сталіна з Троцьким, потім із союзниками по боротьбі з Троцьким – і з Бухаріним, Каменевим, Зінов'євим та іншими. Після цього роблять точкові (випробувальні) удари в суспільстві, а надалі – масові репресії. У нас маховик перейшов міжпартійну боротьбу з посадкою Тимошенко, Луценка та інших. Удари по представниках податкового майдану та інших громадських активістах – це вже точкові (пробні) удари по суспільству.

Нагадаю, що Ленін, Сталін та їхня кліка злочинців, ще перед Голодомором-геноцидом 1932–1933 рр. та репресіями 1937 р. застосувала терор в Україні, винищення національної інтелігенції, а вже потім взялася за чистку власного оточення. Нинішня влада страждає на істеріку та манії, коли довкола їй вбачається суцільний заколот, змова «продажних» журналістів, населення, яке скуповує зброю з метою штурму адміністративних споруд тощо. Чи не схоже це на відому сталінську манію замаху та змови. Страх оточення (часто удаваний з огляду на особисті розрахунки) ретранслюється на страхи вождя, й відповідно з новою силою на його ж більш ширше оточення, яке починає грати на цьому. За таких умов поведінка владоможця цілком може бути непередбачуваною у певних випадках, а дії – невинуватими.

Відтак, спровокувати і спрямувати проти когось упереджувальний удар досить легко. Останні ротації у владних кабінетах, зокрема, у силових структурах, засвідчують, що влада боїться народу, влада боїться виборів і, що влада готується до протистояння з народом й не хоче шукати шляхів для самоєволюції, що вона не здатна усвідомити очікування та прагнення людей. Натомість, українська влада, уособлена Президентом, Кабінетом Міністрів та Партією регіонів, ображається на власний (невдячний, або ж нетямущий) народ, який, на їхню думку, чомусь не відчуває «покращення життя вже сьогодні», який бреше, волаючи про своє зубожіння, безробіття, безправ'я та елементарне безгрошів'я навіть тих, хто має працю.

При цьому, під махових репресій можуть потрапити також й представники самої влади. Рано чи пізно силові структури візьмуться й за віддалене, а потім й ближче оточення президента. Щодня невдоволення наростає не лише в навколо Партії регіонів, але й в середині партії влади. Тому гвинтики і навіть програмісти такої системи також можуть потрапити в її жорна. Історія знає такі приклади, що притаманні тоталітарним структурам й системам. В авторитарній державі поліцейського типу, де одні стережуть, інші – працюють і не протестують, дракон з'їдає сам себе, а потім його добиває повсталий народ, що накопичив протестні настрої та ненависть до своїх гнобителів.

Податковий та «цифровий» майдан, як і багато інших, – це вже і є міні-повстання. З таких все й починається. Влада намагається реагувати точковими ударами – б'є по

організаторам, як це було з податковим майданом. А це диктаторський метод тиску. Втім, «цифровий майдан» не мав явного (засвідченого) організатора чи групи організаторів, тому владі важко включити репресивний апарат, адже не було відомо, проти кого застосувати примітивний широкий демонстративний удар, а інтелекту їй явно не вистачає. Тобто, ми перейшли до того становища, що влада сприймає за своїх супротивників (якщо не сказати – ворогів) не стільки політичну опозицію, не дисидентів (відступників) всередині влади, не лідерів та організаторів несистемної опозиції, а все суспільство. І це підводить нас до наступного кроку – загрози масових репресій без будь-якої логіки.

Тут варто зазначити, що в Україні влада не змінилась за істотними якісними ознаками ні в 1991 році, ані у 2004 році. 1991 р. було змінено прапори, владну комуністично-директорську жижку розбавлено креативними комсомольськими бонзами та діяльними переможцями кримінальних війн 90-х, які зрозуміли вигоду перебування в політиці, а також – меншістю з націонал-демократів, більшість з яких швидко вловили вигоди перебування при владі. Відтак, попри показне політичне протистояння, усі зацікавлені сторони дійшли певного компромісу. Всі зрозуміли, що єдиний спосіб зберегти награване – очолити головного грабіжника – державу, перебування при владі в якій було гарантією недоторканості як твоєї особи, так і твоїх грошей. При цьому шляхи примноження цих грошей також спрощувалися й набували статусу недоторканих.

В усій цій політико-грошовій кухні й зварилися наша владна верхівка перших 10 років незалежності. Досить швидко головним кухарем на цій кухні став Л.Кучма із своїм оточенням («сім'єю») й практично усі представники нашої владної верхівки другого десятиріччя незалежності, як ті, що садовили на президентство В.Ющенко, так і ті, що вели до влади В.Януковича, й справді вийшли з його (кучминого) гнізда. І ті, й інші – суть одна і та ж, лише з різних фінансово-економічних угруповань. Як від них можна було чекати чогось кардинально нового, якщо вони й були логічним продовженням кучмізму? Події 2004 р. дали народові ковтнути свіжого повітря і випустити пару, розелектризуватися. Проте глибинних змін майже ніхто з тих, що тоді стали переможцями, не прагнув. Існуючий статус-кво задовольнив нову владу. Нинішня ж нова влада також не прагне справжніх реформ, істотних змін, проте буде змушена за сучасних умов здійснювати їх. Та чи здатна вона їх провести? Поки що Партія регіонів прагне примітивно узурпувати владу, фінанси та господарство країни, а відтак – державу.

Розрив між «верхами» та «низами». Нині в Україні дійсно існує два світи – світ «верхів» та світ «низів». Вертикаль же влади ще комуно-радянська, а користуються в ній способом капіталістичного нагромадження. Влада не хоче міняти радянську модель управління, оскільки вона зручна та проста у функціонуванні й в концентрації контрольних-розпорядчих повноважень. Водночас, вони намагаються спаяти радянську риторику та сучасний менеджмент – проте це є абсурдом і профанацією державного розвитку. І цей парадокс не має під собою інтелектуального, закономірного і життєздатного підґрунтя, а тому має (змушений буде) зазнати змін. Чи шляхом добровільної еволюції, або ж через примус. Поряд з тим, народ вже не хоче, аби ним управляли по-старому, коли самі еліти (політично-олігархічна верхівка) живуть по-новому. В цьому і є внутрішня суперечність сьогоденної України. Наша влада не може управляти по-іншому, а народ вже не хоче і не може існувати за старими правилами. Рано чи пізно ці протиріччя мають дійти до логічного завершення – відкритого зіткнення. Між іншим, вказана суперечність є проблемою і в євроінтеграції – влада не здатна відмовитись від цієї азіатської моделі управління, але її не може сприйняти і Євросоюз. Європейці ще миряться з тим, що така модель існує

при їхніх кордонах в одній з найбільших країн географічної Європи, але не будуть миритись з такою моделлю в межах своїх кордонів, адже це загроза для принципів організації політичного і господарського життя в самій Європі.

Шляхи оновлення еліт надто вузькі й мають численні обмеження і умови, що за сучасної дійсності походять на капкани заручництва. Існуючий принцип структуризації Верховної Ради, поділу урядових посад, місць в адміністраціях тощо зациклений на понятті «свої люди». І це також заганяє владу у кут, стримує реформи та прогрес.

Існуюча владна верхівка не бачить народу за високими парканами своїх елітних селищ, своїх лімузинів і гвинтокрилів, своїх позолочених унітазів і з власних портретів у кожному кабінеті переляканого чиновника чи міліціонера. Активні, пасіонарні, розумні люди не можуть потрапити у владу, бо принципи підбору до неї не передбачають інших критеріїв. Нові ж правила здатні виробити лише нові, свіжі еліти.

В Україні час від часу відбувається горизонтальне переміщення еліт, натомість, відсутнє вертикальне оновлення. Попри це, нова еліта зараз вже формується, її потребує народ, і вона уже перебуває серед цього народу. Поки що ці нові пасіонарії ще не мають легального доступу до влади (адже за партійними списками потрапити у владу й змінити її неможливо, позаяк наші партії побудовані за принципом пірамід або ж корпорацій; у мажоритарних округах ці неофіти українського політикуму також у своєму загалові поки що не в змозі перемогти через відомі реалії сучасності – адміністративний і фінансовий ресурси, тиск СБУ, міліції, прокуратури, судів, врешті – ОВК). Як показує досвід, наші вибори не можуть «покращити життя вже сьогодні». Тому у народу є один вихід – нова революція. Вона вже не може бути фальшстартом типу 2004 року.

За фактом, влада заганяє суспільство в підпілля, а тінізація економіки – один з різновидів суспільного підпілля в Україні. Проте, як відомо, якщо неможливо увійти й змінити владу легально, то історія свідчить, що рано чи пізно з'явиться шанс опанувати її нелегальним шляхом. В країні вимушено з'являться потужні легальні чи напівлегальні (нелегальні) організації партійного типу, які будуть рвати по швах авторитаризм. Частина бізнесу також примкне до цих груп, бо це єдиний шлях для виживання в монополізованій та корумпованій українській дійсності. При цьому, не варто пов'язувати це нове політичне покоління з віковими рамками. Адже є й молоді люди, які вже повністю асимільовані теперішньою системою влади і діють цілком за її логікою, і навпаки – є такі, які гидуєть й не сприймають такий формат свого політичного сходження і становлення, і таких людей, на щастя, нині переважна більшість. І це не є конфліктом поколінь в спектрі батьки–діти. Це, швидше, конфлікт людських якостей, життєвих світоглядів. Нові еліти – це нове мислення і нові принципи управління. Формування еліти не за круговою порукою, притаманній мафіозним угрупованням (зокрема, й у політичному сенсі), за принципом кум – брат – сват – водій – коханка – депутат – маріонетка тощо, а за особистими якостями та відданістю ідеалам звеличення та добробуту свого народу і держави. Ці нові люди вже постали з усіх зрізів нашого суспільства: із бізнесу, із ЗМІ, з науки, з громадських організацій, правозахисних організацій тощо.

Важливо також і те, що народ, безумовно, усвідомлює саме таке обличчя нинішньої влади. Навіть більше – він відчуває до неї, щонайменше, відразу, огиду й бажання сатисфакції водночас. І варто зауважити, що влада сама сприяла й продовжує допомагати такому сприйняттю себе власними ж діями, риторикою та зверхнім,

зневажливим ставленням до цього ж народу. Президент, уряд, Верховна Рада, волею пропрезидентської більшості з Партії регіонів, її партій-сателітів і продажних народних обранців (т. зв. «тушок»), регулярно нехтують Конституцією та чинним законодавством України, що цілком може визначитися як спроба узурпації влади, а отже й має ознаки державного перевороту. З огляду на це, фактично, існуючі владні органи не є легітимними ні юридично, а тим паче – правомочними в очах людей. Чому ж тоді народ має виконувати нелегітимні рішення, тоді коли влада з легкістю порушує закони, які сама й приймає? В країні склалося становище сваволі владоможців та їхніх сатрапів і обслуговуючо-прислужуючого апарату (міліції, спецслужб, суддів, прокурорів, податківців, митників тощо). Усі ці явища набули в країні системного і навіть демонстративного характеру, рясно підготовуваного всеохоплюючою корупцією і залякуванням, й загрожують як національній безпеці загалом, так і безпеці будь-якого громадянина будь-якого соціального чи посадового статусу. Країну кинуто в обійми темних часів, суцільної брехні та блюзнірства, де усе продається і ніщо не має вартості, надто – людська гідність, закон, справедливість, особистість, свободи та право. Держава знеславлюється, народ -гвалтується.

До певного часу владу рятувало те, що одна з найактивніших частин суспільства сподівалася на зміни, інша – від'їжджала за кордон на заробітки, влада ж в цьому була і є зацікавленою, бо чим менше в країні думаючих та пасіонарних людей, тим простіше керувати масами. Але вона сама ж і продукує те, чого вона боїться – спротив. При цьому сама влада просто не здатна мислити самокритично, позаяк у цій замкненій кастовій системі немає інтелектуального резерву. Українська влада елементарно не усвідомлює, не визнає нової громадсько-політичної дійсності, революції ж можливо буде уникнути лише тоді, коли влада зрозуміє потребу у пошуку компромісу, у поступках й потребу еволюціонування до оновленої системи державно-політичного життя.

На нас очікує важка осінь. Восени будуть вибори і це загострить ситуацію, вибори завжди її загострюють за умов постійної структурної та соціально-політичної й економічної криз. Це спричинить суперечності всередині влади, бо новий список Верховної Ради буде здатен перекроїти політичний розклад та доступ до ресурсів різних груп. Президент це розуміє, усвідомлює це і його оточення. Новий голова СБУ та Міноборони – це підготовка до кризи по межі народ–влада та всередині влади. Така ротація означає, що переговорний процес не планується. Крім того, не є гарантією й те, що влада вкотре не порушить Конституцію й чинне законодавство і не скасує вибори чи не запровадить військовий стан з певних надуманих причин. Влада вже підійшла до межі, чи перейде вона її – питання, але останні тенденції вказують, що В.Янукович і Партія регіонів готові переступити через український народ.

У цій країні Богом все було створено для благого життя і добробуту людей, проте в цій державі владою було зроблено все, аби люди зубожіли й існували на межі виживання. В країні встановлено тоталітарний режим у своїй початковій стадії. І не лише тому, що було ув'язнено провідників опозиції, які перебували на державно-політичному олімпі, але й тому, що в Україні є політв'язні серед широких верств суспільства (часто маловідомі чи й взагалі невідомі громадськості), є в'язні совісті, і є в'язні елементарної сваволі, беззаконня і всездозволеності системи. В державі існує прихований і неприхований тиск на пресу, громадські організації, бізнес та людську думку, врешті – на право мислити й вільно висловлювати свої міркування. В державі панує суцільна й всеохоплююча корупція, продажне депутатство й чиновництво, трясовина бюрократії, вибіркове правосуддя й застосовується практика помсти щодо інакомислячих. Дотискування народної честі може досягнути апогею під час осінніх виборів до Верховної Ради. Якщо ж влада сфальсифікує ці вибори, або скасує їх, а

восени водночас безумовно загостриться ще й економічна криза, то народне обурення й соціальна, політична, управлінська, економічна й гуманітарна кризи зйдуться в одній точці, що може спричинити вибух, і цю владу буде зметено і розчавлено якщо не одразу, то протягом найближчого року. Або ж влада розпочне змінюватися, хоча б з інстинкту самозбереження.

Довідка «Час і Події»

Павло Гай-Нижник – (доктор історичних наук, старший науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім.І.Ф.Кураса НАН України, академік Української академії наук, м. Київ, Україна)